

(MIKRO)ŚWIATY LUDZI DOROSŁYCH

(MIKRO)ŚWIATY LUDZI DOROSŁYCH

Pod redakcją naukową
Martyny Pryszmont-Ciesielskiej

© Copyright by Uniwersytet Wrocławski
Wrocław 2011

ISBN 978-83-62196-35-7

Recenzent: dr hab. Agnieszka Stopińska-Pająk

Publikacja sfinansowana przez Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego

Redakcja językowa: Zuzanna Bochenek
Korekta: Krzysztof Malczewski
Projekt okładki: LIBRON
Skład: Dominika Górnicz

Wydawnictwo LIBRON
Filip Lohner
ul. Ujejskiego 8/1
30-102 Kraków
tel. 12 628 05 12
e-mail: office@libron.pl
www.libron.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp (Martyna Pryszmont-Ciesielska)	7
--------------------------------------	---

CZĘŚĆ I

(MIKRO)ŚWIATY KOBIEC – OBSZARY NIEFORMALNEGO, POZAFORMALNEGO I FORMALNEGO UCZENIA SIĘ DOROSŁYCH

Ewa Skibińska Mikroświat rodziny w narracjach autobiograficznych starszych kobiet	13
Marta Doroba Bezdzietność z wyboru. Kontestacja roli i ucieczka z socjalizacyjnego getta versus dojrzały wybór	29
Emilia Mazurek Mikroświaty kobiet dotkniętych chorobą nowotworową piersi	47
Małgorzata Felcenloben Aktywność edukacyjna pielęgniarek i położnych w obszarze doskonalenia zawodowego	63

CZĘŚĆ II

(MIKRO)ŚWIATY PASJONATÓW, AKTYWISTÓW I IDEOLOGÓW – POMIĘDZY DZIAŁANIEM A MARGINALIZACJĄ SPOŁECZNĄ

Barbara Urbanowicz Motywacje członków założycielskich Towarzystwa Krańców Ziemi Ojczyściej „Genius Loci”	71
Ewa Jurczyk-Romanowska Żałoga rejsu pełnomorskiego jako specyficzna grupa społeczna	87
Monika Grochalska Na peryferiach uniwersytetu – wyzwania dla edukacji rodzajowej i antydyskryminacyjnej na przykładzie działalności Stowarzyszenia Kofe(m)ina	105
Jacek Gulanowski Współcześni polscy konserwatyści o edukacji i wychowaniu	121
Izabela Kamińska Taktyki radzenia sobie ze stygmatem choroby psychicznej – komunikat z badań	143

CZĘŚĆ III

(MIKRO)ŚWIATY POGRANICZA KULTUR – GRUPA, MNIEJSZOŚĆ, SPOŁECZEŃSTWO

Agnieszka Jarmuła, Iwona Rochowicz

Mikroświaty religijne we Wrocławiu

163

Kamila Kamińska

Dzielnica Czterech Świątyń – edukacja międzykulturowa
w przestrzeni miejskiej Wrocławia

181

Beata A. Orłowska

Mniejszość etniczna Łemków jako mikroświat społeczny
dla jej członków i obserwatorów

197

Informacje o autorach

215

WSTĘP

Współcześnie dorosłość wymyka się jakiegokolwiek kategoryzacji, „dryfując” pomiędzy różnymi paradygmatami, teoriami, a także dyskursami i praktykami społecznymi. Trudno jest ją bowiem definiować, odwołując się do kategorii, które opisał m.in. Zbigniew Pietrasiński¹ na podstawie założeń psychologii rozwojowej (Pietrasiński 1996). Zmianie uległy zarówno warunki rozwoju, jak i fazy życia oraz łączące się z nimi zadania rozwojowe dorosłych. Przeobrażenie społeczeństwa – z tradycyjnego na ponowoczesne – spowodowało, iż współcześnie dorosłość zyskała status subiektywnej, tj. jednostka, odchodząc od obiektywnych kryteriów, określa ją przez pryzmat indywidualnych doświadczeń i przeżyć (Dubas 2001, s. 86). Dorosłość, jak zauważa Eliza Czerka, nie polega więc na odwzorowaniu określonego stylu życia, ale jawi się jako umiejętność wyboru użytecznych dla siebie alternatyw (Czerka 2005, s. 91). Właśnie w takim ujęciu stanowi przedmiot rozważań andragogiki.

Mieczysław Malewski zauważa, iż „andragogika jest teorią edukacji dorosłych” (Malewski 2010, s. 18), lecz w związku ze zmianami współczesnego świata termin „edukacja dorosłych” posiada zmienny zakres (tamże). Obecnie, zdaniem cytowanego autora, uwagę badaczy andragogów

[...] skupia uczenie się biograficzne ludzi dorosłych, rola doświadczenia życiowego w poznawaniu, procesy nabywania i zmiany indywidualnej tożsamości. Zainteresowanie badaczy budzą nowe „miejsca”, w których zachodzą procesy uczenia się – organizacje i instytucje społeczne, sąsiedztwo i społeczności lokalne, oddolne inicjatywy obywatelskie i ruchy społeczne (tamże, s. 19).

W kontekście tych rozważań dorosłość zyskuje wymiar indywidualny, wyrażający się w trajektorii i przebiegu biografii jednostek. Istotną rolę odgrywa również wymiar grupowy związany z funkcjonowaniem jednostki w różnych formach, w których przejawia się życie społeczne. Oba wymiary stanowią całość, opisując doświadczenie osób dorosłych. Ważne wydaje się także, aby ów przedmiot poznania andragogiki widzieć zawsze w określonych ramach społeczno-kulturowych z jego czasowo-przestrzennym umiejscowieniem (tamże, s. 196).

¹ Z. Pietrasiński przedstawił podział okresu dorosłości na następujące podokresy: 17.–22. rok życia – wkraczanie we wczesną dorosłość, 22.–28. – debiut w świecie dorosłych, 28.–33. – wkraczanie w lata trzydzieste, 32.–40. – stabilizacja, 40.–45. – wkraczanie w wiek średni. Jednocześnie autor ten podkreślił, że wyznaczony kalendarz uznaje za umowny, orientacyjny i podlegający indywidualnym przesunięciom (Levinson 1978, za: Pietrasiński 1996, s. 24).

W związku z powyższym, przy podejmowaniu rozważań na temat andragogiki i edukacji dorosłych niezbędna wydaje się refleksja na temat współczesnego świata. Istotne wydają się więc pytania dotyczące jego ontologii, np.: Jaki jest świat dorosłych? Jakie elementy tworzą jego strukturę? Jakie procesy społeczno-kulturowe determinują jego istnienie, rozwój? Czy można mówić o obiektywnym i uniwersalnym świecie ludzi dorosłych? Czy przeciwnie – istnieje on subiektywnie i kreowany jest przez jednostki, a także tworzone przez nie grupy społeczne? Być może to właśnie te indywidualne mikroświaty tworzą podstawowy element świata dorosłych?

Ów mikroświat rozumiany jako „spójny i względnie samodzielny zespół czy też system, odrębny porządek rzeczywistości (*sub-universe*) [...]” (James 1901, za: Manterys 1997, s. 19) stanowić może podstawowy element rzeczywistości. Jest to, zdaniem Ewy Skibińskiej, świat obecny w doświadczeniu jednego człowieka, który żyje jednocześnie w wielu różnych małych światach – mikroświatach, wyznaczonych podstawowymi aktywnościami życiowymi (Skibińska 2006, s. 335–336). W tym sensie są one miejscami uczenia się ludzi dorosłych, odzwierciedlając zmienność społecznego i jednostkowego życia (Kurantowicz 2007, s. 7). Owe światy uczenia się dorosłych konstruowane są zarówno przez indywidualne, jak i zbiorowe doświadczenia, działania i procesy interpretacji oraz nadawania znaczeń (tamże). Reasumując: opisywane mikroświaty potraktować można jako indywidualne i autonomiczne elementy, czy też składniki współczesnego świata ludzi dorosłych. Nadmienię jeszcze, iż Słownik PWN podaje, że „mikro” to „pierwszy człon wyrazów złożonych wskazujący na bardzo małe rozmiary lub bardzo małą skalę tego, co jest nazwane drugim członem; bardzo mały”². Obok niego pojawia się „makro”, czyli „pierwszy człon wyrazów złożonych wskazujący na duże rozmiary lub dużą skalę tego, co jest nazwane drugim członem; bardzo duży”³. Wydaje się, iż oba terminy stanowią parę wyrazów i są od siebie zależne, tzn. „mikro” stanowi podstawowy składnik „makro”; w tym sensie strukturę „makroświata” stanowi określony układ/konstelacja różnych „mikroświatów”. W moim rozumieniu stosowanie przedrostka „mikro” nie oznacza bardzo małych rozmiarów świata, lecz podkreśla jego indywidualność i odrębność. Niemniej, aby nie umniejszać wartości żadnego z przedstawianych w tej pracy mikroświatów (poprzez użycie przedrostka „mikro”), zastosowałam pisownię „(mikro)światy”. Dzięki temu każdy z opisywanych „mikroświatów” posiada status i rangę „świata”.

Interesującymi problemami, z punktu widzenia istnienia owych (mikro)światów, są następujące pytania: Czy możliwe jest poznanie wyróżnionych składników świata dorosłych? W jaki sposób można je badać? Jakie paradygmaty, perspektywy i metody badawcze uchwycą ich specyfikę i pozwolą rozpoznać interesujące zjawiska i problemy społeczne? W kontekście tych rozważań Mieczysław Malewski podkreśla ważność i aktualność podejść biograficznych w badaniach nad edukacją dorosłych (Malewski 2010, s. 127–128). Umożliwiają one bowiem ukazanie różnorodnych (mikro)światów w perspektywie indywidualnych biografii ludzkich uwikłanych, czy też zakorzenionych,

² <http://sjp.pwn.pl/slownik/2567839/mikro>.

³ <http://sjp.pwn.pl/szukaj/makro>.

w określonym środowisku społeczno-kulturowym. Myślę, że równie interesujące i odpowiednie wobec różnorodnej struktury świata ludzi dorosłych byłyby podejścia krytyczne związane z tradycją szkoły frankfurckiej. Umożliwiają one bowiem krytyczną refleksję w wymiarze globalnym – skoncentrowaną na aktualnych tendencjach i przemianach współczesnej rzeczywistości, a także w wymiarze lokalnym – na badanym środowisku życia dorosłych. Cechą tego paradygmatu jest również zaangażowana aktywność badacza na rzecz poznawanych środowisk, pojmowana jako działanie udoskonalające lub modyfikujące sposoby ich funkcjonowania w rzeczywistości. Warunkiem tych działań jest wspólne, krytyczne i zaangażowane działanie obu podmiotów badania, tj. zarówno badacza, jak i osób badanych. Wybranymi sposobami, które umożliwiają integrację poznania i działania w badanym środowisku, są np. badanie w działaniu (*action research*) (por. Kemmis, McTaggart 2009) oraz etnografia krytyczna (*critical ethnography*) (por. Foley, Valenzuela 2009; Thomas 1993).

W niniejszej monografii zaprezentowane zostały wybrane (mikro)światy ludzi dorosłych. Wspólnie obrazują one „mapę” (w zasadzie wybrany fragment) świata dorosłych. Jego cechami konstytutywnymi są indywidualność i różnorodność objawiające się istnieniem wielu biografii i środowisk życia dorosłych. W pierwszej części książki owe (mikro)światy tworzone są wokół historii życia i aktywności kobiet. Mowa o następujących (mikro)światach: rodziny (Ewa Skibińska), kobiet bezdzietnych z wyboru (Marta Doroba), kobiet dotkniętych chorobą nowotworową (Emilia Mazurek), pielęgniarek i położnych (Małgorzata Felcenloben). W drugiej części ukazane zostały (mikro)światy dorosłych w roli: regionalistów (Barbara Urbanowicz), pasjonatów rejsu pełnomorskiego (Ewa Jurczyk-Romanowska), aktywistów (Monika Grochalska), ideologów (Jacek Gulanowski) oraz osób marginalizowanych społecznie (Izabela Kamińska). W ostatniej, trzeciej części monografii miejscem tworzenia się tych indywidualnych elementów świata dorosłych są pogranicza kultur. Należą do nich następujące (mikro)światy: religijne (Agnieszka Jarmuła i Iwona Rochowicz), Dzielnicy Czterech Świątyń we Wrocławiu (Kamila Kamińska) oraz mniejszości etnicznej Łemków (Beata A. Orłowska).

Martyna Pryszmont-Ciesielska

Bibliografia

- Czerka E. (2005), *Niedorosłość czy dorosłość alternatywna? Rozważania w kontekście odraczania dorosłości*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja”, nr 1(29).
- Dubas E. (2001), *Zmieniająca się dorosłość. Od dorosłości konwencjonalnej ku dorosłości subiektywnej*, [w:] E. Przybylska (red.), *Andragogiczne wątki, poszukiwania i fascynacje. Studia ofiarowane prof. E.A. Wesółowskiej z okazji 50-lecia pracy pedagogicznej i naukowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.

- Foley D., Valenzuela A. (2009), *Etnografia krytyczna. Polityka współpracy*, przeł. M. Bobako, [w:] N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kemmis S., McTaggart R. (2009), *Uczestniczące badania interwencyjne. Działanie komunikacyjne i sfera publiczna*, przeł. Ł. Marciniak, [w:] N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kurantowicz E. (2007), *O uczących się społecznościach. Wybrane praktyki edukacyjne ludzi dorosłych*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, Wrocław.
- Malewski M. (2010), *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław.
- Manterys A. (1997), *Wielość rzeczywistości w teoriach socjologicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Pietrasiński Z. (1996), *Rozwój dorosłych*, [w:] T. Wujek (red.), *Wprowadzenie do andragogiki*, Instytut Technologii Eksploatacji, Warszawa.
- Skibińska E. (2006), *Mikroświaty kobiet. Relacje autobiograficzne*, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, Warszawa.
- Thomas J. (1993), *Doing Critical Ethnography* (Qualitative Research Methods Series, 26), Sage Publications, London.

Netografia

Słownik PWN, dostępny na: <http://sjp.pwn.pl> (otwarty 17 marca 2011).

CZEŚĆ I

(MIKRO)ŚWIATY KOBIET
– OBSZARY NIEFORMALNEGO,
POZAFORMALNEGO I FORMALNEGO
UCZENIA SIĘ DOROSŁYCH